

НОВАК І.В.,
кандидат економічних
наук, доцент

*Дипломатична
академія України при
МЗС України*

ЕТИКЕТ ДЕРЖАВНОГО ПРАПОРА

Державний прапор як символ країни є втіленням національної єдності, честі та гідності, традицій державотворення, історії та сьогодення. Особливого значення набуває використання державних прапорів при проведенні протокольних заходів, оскільки саме з прапором передусім асоціюється та чи інша держава.

В міжнародній практиці склалася система правил використання державного прапора, так званий "етикет прапора". Хоча вони не закріплені міжнародними договорами, їх всюди дотримуються як звичаєвих норм. В одних країнах ці питання відображені у внутрішньому законодавстві (США, Російська Федерація), в інших – регулюються виключно звичаями (Канада).

В Україні, на жаль, часто не дотримуються правил етикету прапора чи то через необізнаність з ними, чи то через звичайну недбалість. Це справляє негативний вплив на імідж держави, а в ряді випадків може розглядатись і як прояв неповаги до символів тієї чи іншої держави.

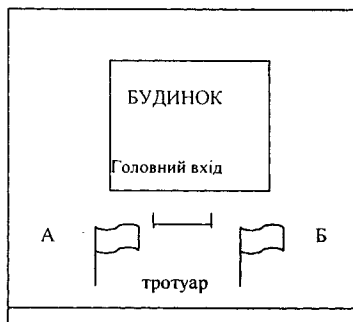
Давно існує необхідність створення правової основи використання Державного

прапора України. Невдовзі після набуття Україною незалежності Верховна Рада прийняла постанови про державні символи України – прапор, герб, гімн. Постановою "Про Державний прапор України" від 28.01.1992р. було затверджено лише опис державного прапора, що являє собою "прямокутне полотнище, яке складається з двох рівних за шириною горизонтально розташованих смуг: верхньої-синього кольору, нижньої-жовтого кольору, із співвідношенням ширини прапору до його довжини 2:3", однак порядок його використання і дотепер не врегульовано. В зв'язку з цим Указом Президента „Про впорядкування геральдичної справи в Україні" Кабінету Міністрів було доручено внести на розгляд Верховної Ради проект закону про державні символи України. Його положення мають спиратися на досвід міжнародної практики та відображати загальновизнані норми етикету прапора, які розглянемо в даній статті.

Існує звичай вивішувати прапор у світлу частину доби – зі сходу до заходу сонця. В деяких місцях, таких як резиденція глави держави, будинок уряду, парламенту, пам'ятники видатним особам, історичні місця, прапор може бути встановлено цілодобово, за умови його освітлення в нічний час. Порядок розміщення державного прапора має свої особливості залежно від місця, де він встановлюється.

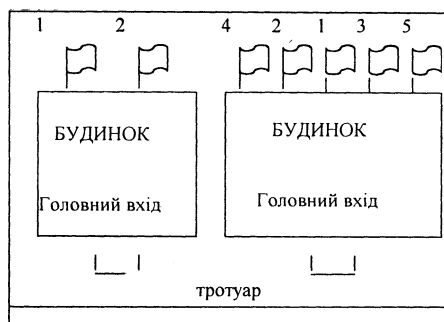
Державний прапор піднімається на спеціальному флагштоці перед будинком або на будинку. При цьому враховується відповідність висоти флагштока і розміру прапора. Оптимальним співвідношенням розміру ширини прапора та висоти флагштока вважається 1:6¹.

Державний прапор встановлюється перед головним входом до будинку зліва (якщо стояти обличчям до фасаду), інші прапори – праворуч (див. мал 1). На будинку, де є два флагштоки, державний прапор повинен знаходитись на лівому з них; за наявності більше двох флагштоків – по центру (див. мал2)².

Мал.1 Розміщення прапора перед будинком

А – державний прапор
Б – інший прапор

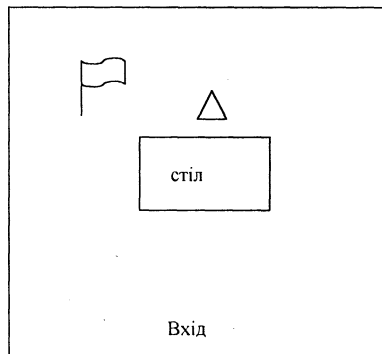
Мал.2 Розміщення державного прапора на будинку

1- державний прапор

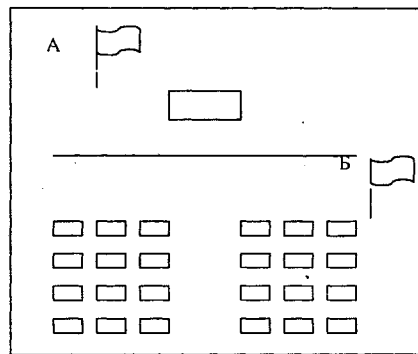
Прапор не повинен торкатися поверхні підлоги, ґрунту, води або будь-яких предметів. Метою цього припису є попередження можливості забруднення або пошкодження прапора, і його порушення розглядається як прояв неповаги до цього символу держави. Прапор не можна використовувати для покриття монументу, статуї, меморіальної дошки³.

В робочому кабінеті державний прапор встановлюється на спеціальному флагштоці по праву руку від того, хто сидить за столом (див. мал.3). У приміщенні (конференц-залі, аудиторії) прапор встановлюється на кафедрі та/або в залі згідно наведеної схеми (див. мал.4). Прапор, вивішений в приміщенні, розгортається зліва направо (якщо дивитись на прапор) і розміщується за доповідачем і над ним.

Особливо уважно слід ставитися до випадків, коли поряд з державним прапором однієї країни встановлюються прапори іноземних держав. Кожен прапор при цьому встановлюється на окремому флагштоці. Всі прапори повинні бути однакові за розміром та знаходитись на флагштоках однієї висоти. Згідно міжнародної практики забороняється в мирний час встановлювати прапор однієї суверенної держави вище за прапор іншої держави. Розміщення прапорів може здійснюватися за двома принципами. В ряді країн власний державний прапор завжди займає почесне місце, в інших – почесне місце надається прапору гостя, якщо державні прапори піднімаються з приводу візиту глави іноземної держави. Почесним є місце справа від усіх інших прапорів, тобто зліва, якщо стояти обличчям до прапорів. Якщо виникає необхідність встановити державні прапори декількох країн, то вони розміщуються, як правило, в лінію в алфавітному порядку відповідно до назви країни на узгодженій мові (наприклад, робочій мові зустрічі). Прапори декількох держав можуть розташовуватись також в формі півкола, при цьому почесне місце знаходиться в центрі. Якщо два пра-

Мал.3 Розміщення державного прапора в робочому кабінеті

Мал.4 Розміщення державного прапора в аудиторії

А – на кафедрі
Б – в залі

пори встановлюються хрест-навхрест, то древко прапора, що займає почесне місце, має бути перед древком іншого прапора.

В багатьох країнах крім державного прапора використовуються персональні прапори і штандарти. Такі прапори мають, наприклад, Президент і Віце-президент США, монарх і члени королівської сім'ї у Великій Британії, генерал-губернатор та губернатори провінцій Канади, глави урядів, парламентів, міністерств, державних департаментів. Вони встановлюються в робочих кабінетах цих осіб, над резиденціями та над будинками, де проходять офіційні заходи за їх участю, причому якщо на цих заходах присутні декілька осіб, що мають персональний прапор, над будинком встановлюється лише той, що належить найбільш високопоставленій особі. Під час перебування глави держави за кордоном його штандарт піднімається разом з державним прапором на будинку дипломатичної місії країни. Штандарти посадових осіб, що очолюють міністерства, відомства, встановлюються, як правило, лише в їх робочих кабінетах⁴.

Указом Президента від 29.11.1999 р. затверджено Положення про офіційні символи глави держави, одним з яких є прапор (штандарт) Президента України. Він піднімається на прапорній шоглі біля резиденції Президента в м. Києві, встановлюється у ложі Президента України під час його перебування в залі засідань Верховної Ради, на транспортних засобах Президента України на території України. За згодою Президента та з урахуванням норм протоколу він може встановлюватися над іншими резиденціями під час перебування в них Президента, у місці проведення офіційних заходів та урочистостей з його участю, під час закордонних візитів Президента на транспортних засобах.

Крім того, нещодавно Указом Президента України "Про геральдичні знаки – емблеми і прапори центральних органів виконавчої влади України" право мати власний прапор (штандарт) надано міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади України, а також ряду посадових осіб – керівників цих органів.

Загальновідомим знаком жалоби є приспускання державного прапора (до половини флагштока протягом визначеного часу), або прикріплення до прапора чорної крепової стрічки. Приспускаються лише ті прапори, що знаходяться на флагштоках з підйомними пристроями, причому в особливому порядку: спочатку прапор швидко піднімається до верху флагштока, і одразу ж повільно опускається до його середини. Персональні прапори та штандарти не приспускаються. Прапори можуть приспускатися на всій території країни в разі загальнонаціонального трауру, в т.ч. з приводу смерті глави держави, уряду; або в межах окремої адміністративно-територіальної одиниці. Наприклад, в США прапори приспускаються на території штату в разі смерті губернатора; на території виборчого округу – в разі смерті члена нижньої палати парламенту або органу місцевого самоврядування. Прапор може приспускатися і в

знак співчуття до втрати, що її зазнала інша країна. Так, в Канаді прапор на будинку міністерства закордонних справ приспускається в день поховання глави іноземної держави, глави уряду країни – члену Британської співдружності, а також глави дипломатичної місії, акредитованої в Канаді, що помер під час знаходження на посту. На знак трауру до прапора також може кріпитися чорна стрічка.

Існують певні правила використання державного прапора на борту морського судна. Прапор повинен бути піднято під час знаходження судна в порту та в територіальних водах. У відкритому морі прапор піднімається лише з метою ідентифікації в разі зустрічі суден. За звичаєм, якщо в морі зустрічаються торгове і військове судно будь-якої держави, торгове судно повинно приспустити прапор в знак пошани. Під час знаходження в порту прапор має бути піднято з 8 години ранку до заходу сонця.

Державний прапор може встановлюватися на автомобілях ряду посадових осіб, як правило під час проведення урочистих заходів. Прапор має закріплюватися з правої сторони переднього крила автомобіля – в країнах з правостороннім рухом, та з лівої сторони – в країнах з лівостороннім рухом. На автомобілях встановлюються прапори зменшеного розміру, за умови збереження встановленого співвідношення ширини та довжини прапору 2:3.

Державний прапор як символ держави вимагає шанобливого ставлення до себе. Прикладом країни, де таке ставлення не лише виховується у громадян з дитинства, але і отримало законодавче закріплення, є США.

Так, Кодексом Сполучених Штатів заборонено використовувати державний прапор будь-яким способом в рекламних цілях. Його не можна зображувати на предметах, призначених для тимчасового використання і знищення. Рекламні щити не можуть бути встановлені на флагштоці поряд з прапором. Забороняється використовувати зображення прапора як елемента одягу, за виключенням форми військовослужбовців, поліцейських, пожежників. Значок із зображенням прапора можна носити тільки на лівому лацкані біля серця.

В міжнародній практиці склався також особливий порядок поведіння під час церемонії підняття та спуску державного прапора. Всі присутні повинні стояти струнко обличчям до прапора (в ряді країн – поклавши праву руку на серце). Військовослужбовці при цьому віддають честь; чоловіки знімають головні убори. Аналогічним є порядок поведіння під час виконання державного гімну, при чому всі присутні повинні стояти обличчям в напрямку звучання гімну. Державний гімн іноземної держави з приводу візиту її представника виконується за традицією перед гімном держави-господаря.

Свідченням шанобливого ставлення до державного прапора є і те, що в деяких країнах існує спеціальний порядок його складання. Так, в США

прапор згортається 12 разів, і кожен згин має символічне значення (перший – символ життя, другий – символ віри у вічне життя, третій – знак пам'яті ветеранів, і т.д.). У згорнутому вигляді прапор в формі трикутника нагадує пілотку – в знак пошани щодо військовослужбовців США, які стоять на сторожі прав і свобод американців⁵.

Гідність прапора захищається як в самій країні, так і за її межами, зневага до прапора розглядається як посягання на честь нації та держави. Саме тому закон передбачає санкції за порушення встановленого порядку поводження з прапором. Так, згідно ст.187-2 Кримінального Кодексу України, публічний глум над Державним прапором України, а також над офіційно встановленим прапором іноземної держави є злочином, що карається позбавленням волі до двох років, виправними роботами або штрафом.

Державний прапор, незалежно від того, де він встановлюється, символізує державу, а тому завжди повинен бути в належному стані, і негайно замінюватися в разі пошкодження, забруднення, тощо. Державний прапор, що став непридатним для подальшого використання, має знищуватися гідним чином, бажано через спалення. В США навіть існує спеціальна церемонія віддання останньої шани та спалення такого державного прапора.

Отже, етикет прапора – це складна система специфічних правил, що детально регламентують порядок використання прапора та поводження з ним у різноманітних ситуаціях. Неухильне дотримання його вимог – важливий обов'язок всіх державних органів, посадових осіб, організацій та фізичних осіб що беруть участь в протокольних заходах – переговорах, зустрічах, контактах з іноземними органами і організаціями. Гідне поводження з державним прапором – запорука підтримання його авторитету як символу країни, показник рівня національної свідомості. Саме через це на державному рівні питання етикету прапора має приділятися належна увага.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. – М.: Межд.отношения, 1999. – С. 128.
- ² Джон Вуд, Жан Серре. Дипломатический церемониал и протокол. Пер. с англ. – М.: Из-во "Прогресс", 1974. – С.159-160.
- ³ Protocol. The Complete Handbook of Diplomatic, Official and Social Usage./ Mary Jane McCaffree, Poline Inns. Washington, Devon Publishers, 1997. – P.359.
- ⁴ Ibid. – P. 360.
- ⁵ Ibid. – P.378.